

IV MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA COLLOQUIA RUSSICA „RURYKOWICZE W ŚWIECIE POWIĄZAŃ DYNASTYCZNYCH: POLITYKA, OBYCZAJOWOŚĆ, KULTURA, RELIGIA (X–XVI WIEK)”, MOGILNO, 14–16 LISTOPADA 2013 ROKU

Colloquia Russica to cykl wydarzeń naukowych, z których głównym jest coroczny zjazd specjalistów w dziedzinie badań nad dziejami Rusi. Celowo użyto określenia „specjaliści”, gdyż na konferencji oprócz historyków pojawiają się przedstawiciele innych dziedzin nauki: archeolodzy i historycy sztuki, a obok utytułowanych już naukowców zjawiają się studenci i doktoranci. Niejednokrotnie przedmiotem studiów uczestników konferencji, obok źródeł pisanych, są zagadnienia lingwistyczne, ikonografia czy kultura materialna dawnej Rusi. Do tej pory na *Colloquia Russica* gościli naukowcy i studenci m.in. z Polski, Ukrainy, Rosji, Słowacji, Białorusi, Litwy, Węgier, Niemiec, Czech. Międzynarodowy charakter konferencji objawia się oczywiście w językach wystąpień: uniwersalnym w dzisiejszych czasach angielskim, rosyjskim (ze względu na tematykę spotkań) i językiem kraju organizatora – do tej pory był to polski i ukraiński.

Pomysł organizacji międzynarodowej konwencji naukowej zrodził się w środowisku studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2010 roku. Opieki naukowej nad organizacją pierwszego spotkania podjął się dr Vitaliy Nagirnyy, który od tego czasu koordynuje cały projekt. Pierwsza konferencja *Colloquia Russica*, która odbyła się w dniach 24–26 listopada 2010 roku, szybko urosła do rangi ważnego wydarzenia – do udziału w niej zaproszono zarówno polskich, jak i zagranicznych studentów oraz pracowników naukowych z innych uniwersytetów. Spektrum tematyczne pierwszej konferencji było szerokie – temat jej brzmiał bowiem *Ruś średniowieczna a sąsiedzi (IX–połowa XIII wieku)*, a wśród wystąpień znalazły się referaty poświęcone polityce, genealogii, kontaktom międzynarodowym i kulturze Rusi, a nawet historii nauki. W programie oprócz tradycyjnych obrad przewidziano wykłady otwarte i debaty tematyczne, w których mieli wziąć udział specjaliści w danej dziedzinie. Już od pierwszego spotkania jasne było, że konferencja jest przede wszystkim ukłonem w stronę studentów i doktorantów pasjonujących się historią Europy Wschodniej – każdy zainteresowany mógł odwiedzić sale wykładowe, wysłuchać wystąpień swoich kolegów i doświadczonych badaczy. Profesorowie i doktorzy po wysłuchaniu referatów studentów i doktorantów dzielili się z nimi swoimi spostrzeżeniami, uwagami i, jeśli zaszła taka potrzeba, życzliwą krytyką. Krakowskie *Colloquia Russica* zapisało się w pamięci uczestników jako miejsce spotkań i wymiany doświadczeń badaczy z różnych krajów naszej części Europy. Po udanej

konferencji pojawiła się chęć współpracy międzynarodowej i zorganizowania kolejnych spotkań naukowych.

Po konferencji krakowskiej kolejne edycje *Colloquia Russica* gościły w Iwano-Frankiwsku (20–22 października 2011 roku) na Ukrainie i w Warszawie (15–17 listopada 2012 roku). Druga konferencja, zorganizowana przez Instytut Historii, Politologii i Stosunków Międzynarodowych Przykarpackiego Uniwersytetu im. Wasyla Stefanyka przy współpracy z Instytutem Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego i Kołem Naukowym Historyków Studentów UJ, poświęcona była historii regionu, w którym miała miejsce, czyli Rusi Halicko-Wołyńskiej i kontaktom księstw tego regionu z krajami ościennymi i światem koczowniczym. Konferencja trwała trzy dni i pod względem formuły i organizacji nawiązywała do wydarzenia krakowskiego. Debaty eksperckie poruszały tematykę zarówno samej historii Rusi, jak i metodyki badań nad nią. Ostatniego dnia uczestnicy konferencji mogli też, po wysłuchaniu wystąpienia Bohdana Tomenczuka, archeologa od wielu lat badającego Halicz, na własne oczy zobaczyć stolicę dawnego księstwa z zachowanymi do dziś przykładami architektury staroruskiej.

Konferencja warszawska, zorganizowana przez Instytut Historii PAN i Instytut Historyczny UW, wspólnie z ośrodkiem krakowskim i przy współpracy z Uniwersytetem Przykarpackim, gościła w murach PAN-u oraz Uniwersytetu Warszawskiego. Tematem była Ruś w epoce najazdów mongolskich (1223–1480) i to właśnie tematyka koczownicza zdominowała trzecią odsłonę *Colloquia Russica*. Utarta już w Krakowie i w Iwano-Frankiwsku formuła konferencji okazała się sprawna – kolejne panele wystąpień przeplatane były burzliwymi debatami i wykładami gościnnymi, dotyczącymi nieraz kwestii, wydawałoby się, tak podstawowych, jak nazewnictwo geograficzne czy historia Rusi widziane z innej niż ruska perspektywy, a jednak przysparzających problemów badaczom. Najlepszym tego przykładem był wykład prof. Andrzeja Janeczka poświęcony nazewnictwu Rusi Czerwonej w źródłach różnych epok. Międzynarodowy charakter konferencji pozwolił zgłębić temat kontaktów Rusi z Mongołami z perspektywy źródeł ruskich, polskich, czeskich, węgierskich czy wreszcie z perspektywy samych ludów mongolskich i tureckich.

W dniach 14–16 listopada 2013 roku uczestnicy konferencji spotkali się ponownie w Polsce. Organizatorami spotkania naukowego byli: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego oraz Pracownia Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (reprezentowane przez prof. Dariusza Dąbrowskiego), Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego (dr Vitaliy Nagirnyy), Koło Naukowe Historyków Studentów UJ (Joanna Mendyk) oraz Uniwersytet Przykarpacki im. Wasyla Stefanyka (dr Myroslav Voloshchuk). Czwarta już odsłona *Colloquia Russica* odbyła się w miejscu wyjątkowym – w pobenedyktynskim klasztorze w Mogilnie. Kompleks klasztorny, będący fundacją księcia Kazimierza Odnowiciela, swymi początkami sięga drugiej połowy XI wieku. Uczestnicy konferencyjnych obrad mieli więc okazję zobaczyć romańskie krypty i romańskogotycką, w obecnym kształcie, świątynię monasteru. Średniowieczny monaster to niewątpliwie miejsce szczególne dla dyskusji o historii epoki. Tegoroczne spotkanie zostało poświęcone dynastii Rurykowiczów – portretem jej członków, kontaktom

książąt ze światem zachodnioeuropejskim i koczowniczym, a także znaczeniu książąt w życiu religijnym Rusi oraz samej kulturze państwa w czasach rządów dynastii. Po uroczystym otwarciu konferencji uczestnicy wysłuchali wykładu inauguracyjnego prof. Fiodora Uspeńskiego z Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie, na temat reguł zawierania związków małżeńskich między spokrewnionymi przedstawicielami dynastii Rurukowiczów w okresie przedmongolskim. Drugiego i trzeciego dnia z gościnnymi wykładami wystąpili prof. Djura Hardi z Uniwersytetu w Nowym Sadzie w Serbii i prof. Jan Tęgowski z Uniwersytetu w Białymstoku. Wykład prof. Hardi był poświęcony przynależności tytułu *dux Galiciae* w odniesieniu do polityki dynastycznej Arpadów w XIII wieku, z kolei prof. Jan Tęgowski przedstawił powiązania dynastyczne Rurykowiczów i Giedyminowiczów.

Drugą ważną część spotkania naukowego stanowiły debaty. W pierwszej z nich, zatytułowanej *Rurykowicze jako rodzina – społeczne aspekty funkcjonowania dynastii*, prof. Dariusz Dąbrowski wraz z prof. Fiodorem Uspenskim nakreślili obraz prywatnych stosunków między Rurykowiczami: rodzinnych, międzypokoleniowych, relacji małżeńskich i roli kobiet w dynastii. W drugiej debacie wzięli udział prof. Jarosław Nikodem oraz prof. Jan Tęgowski. Nosiła ona dość ogólny tytuł *Rurykowicze w Wielkim Księstwie Litewskim*, więc wymiana zdań ekspertów była wielowątkowa i poruszała liczne zagadnienia związane z obecnością i losami przedstawicieli ruskich rodów książęcych na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Najważniejszą częścią, bez wątpienia, były panele referatowe. Prelegenci – studenci, doktoranci i pracownicy naukowcy, pochodzący z różnych uniwersytetów i z różnych krajów – pokazali wieloaspektowość funkcjonowania dynastii Rurykowiczów, zazwyczaj przez pryzmat źródeł pochodzących z danego państwa. Pojawiły się więc referaty na temat dziejów konkretnych odgałęzień dynastii i kontaktów Rurykowiczów z Przemyślidami, władcami niemieckimi, Połowcami. Nie zabrakło też wystąpień poświęconych kulturze Rusi, zarówno tej wysokiej, np. wystąpienie o antycznych i bizantyjskich reminiscencjach w ruskiej myśli politycznej XII wieku, jak i kulturze życia codziennego, w referacie poświęconym alkoholowi na Rusi średniowiecznej. Ciekawe były także wystąpienia poświęcone XVI wiekowi, w tym obrazowi księżnej Olgi w kronikarstwie polskim czy relacjom między znaczącymi postaciami epoki – księciem Andrzejem Kurbskim i Konstantynem Ostrogskim.

Wykłady otwarte, panele dyskusyjne i referaty uczestników pokazały, jak obszernym, różnorodnym i niewyczerpanym jeszcze tematem jest genealogia Rurykowiczów i ich działalność na polu polityki zewnętrznej.

Organizatorzy konferencji zadbali również o program kulturalny. Na zwiedzeniu najstarszych partii klasztoru mogileńskiego kontakt uczestników *Colloquia Russica* z budownictwem romańskim historycznej Wielkopolski się nie zakończył. Drugiego dnia konferencji jej uczestnicy zwiedzili romańską kolegiatę św. św. Piotra i Pawła i pozostałości zamku (ukończonego w 1350 roku) w Kruszwicy oraz dwie romańskie świątynie w Strzelnie.

Na zakończenie konferencji prof. Dąbrowski przybliżył szerszemu gronu wyniki najnowszych osiągnięć nauki w dziedzinie badań nad Rusią oraz zaprezentował i opatrzył fachowym komentarzem najnowsze publikacje historiograficzne poświę-

cone Rurykowiczom. Z kolei dr Nagirnyy przedstawił uczestnikom najnowszy, trzeci tom *Colloquia Russica*, pt. *Rus' during the era of Mongol invasions (1223–1480)*¹.

Publikacja materiałów pokonferencyjnych jest kolejną tradycją spotkań spod znaku *Colloquia Russica*. Do tej pory ukazały się trzy publikacje². Charakterystyczne, czerwone tomy zawierają nie tylko referaty uczestników konferencji i informacje o autorach, ale także zapisy debat naukowych, dyskusji i treści wykładów otwartych, przetłumaczone na języki konferencyjne, oraz kronikę naukową.

W czasie uroczystego zamknięcia konferencji organizatorzy zapowiedzieli, że kolejna odsłona konferencji naukowej z serii *Colloquia Russica* odbędzie się w październiku 2014 roku w Lewoczy na słowackim Spiszu. Tematem przewodnim słowackiej edycji będą kontakty Rusi z państwami Europy Środkowej w XI–XIV wieku.

Colloquia Russica to okazja do wymiany zdań i sposobów spojrzenia na historię Rusi oraz spotkanie znanych badaczy z młodymi, stawiającymi pierwsze kroki na ścieżce kariery naukowej. Podobnie jak w przypadku założeń każdej konferencji, idea naukowa *Colloquia Russica* połączona jest z integracją naukowców. *Colloquia Russica* stanowi więc platformę integracji środowisk naukowych z różnych krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Monika Kamińska

¹ *Rus' during the era of Mongol invasions (1223–1480)*. Publication after 3rd International Conference, Warsaw, 15–17th November, 2012, ed. V. Nagirnyy, Kraków 2013.

² *Ruś średniowieczna a sąsiedzi (IX–połowa XIII w.)*. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej, Kraków 24–26 listopada 2010 r., red. V. Nagirnyy, Kraków 2011; *Principalities in lands of Galicia and Volhynia in international relations in 11th–14th c*. Publication after 2nd International Conference, Ivano-Frankivsk, 20–22th October, 2011, ed. V. Nagirnyy, Kraków 2012. Zob. też przyp. 1.